

Cartea a apărut cu sprijinul Ministerului Culturii și Cultelor

Coperta: René Magritte *Memory* (detaliu)
Prelucrare de Zsolt Novac
ISBN 973-592-138-3

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
OANCEA, ILEANA

Despre noosferă : o construcție a memoriei /
Ileana Oancea. - Timișoara : Excelsior Art, 2005
ISBN 973-592-138-3

82

© – 2005 – Editura EXCELSIOR ART Str. C. Bredeceanu, nr. 8, etaj IV,
camera 401 (C.P. 262, O.P. 1), – 300011 – Timișoara, România,
telefon/fax: 0256/201078,

E-mail: edituraexcelsior@rdslink.ro Web: www.excelsiorart.rdstm.ro

Printed in ROMANIA

ILEANA OANCEA

DESPRE NOOSFERĂ O CONSTRUCȚIE A MEMORIEI

Editura Excelsior Art
2005

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
PARTEA I	
NOOSFERA CA SPAȚIU DE CONFLUENȚĂ	11
Ceremonia de conferire a primului titlu de Doctor Honoris Causa al Universității de Vest domnului profesor universitar Eugen Coseriu, Universitatea din Tübingen 1994	13
Ceremonia de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa doamnei profesor universitar Maria Iliescu, Universitatea din Innsbruck 5 iunie 1998	17
Ceremonia de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa domnului profesor universitar Alexandru Niculescu, Universitatea din Udine 24 octombrie 1998	23
Ceremonia de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa academicianului Marius Sala, Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti” din București 14 octombrie 1999	28
Ceremonia de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa domnului profesor universitar Lorenzo Renzi, Universitatea din Padova 9 noiembrie 1999	40
Ceremonia de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa domnului profesor universitar Harald Heppner, Universitatea din Graz 2 martie 2001	62
Ceremonia de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa doamnei profesor universitar Liliane Tasmovski de Ryck, Universitatea Instelling Antwerpen 16 mai 2002	65
Ceremonia de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa doamnei profesor universitar Teresa Ferro, Universitatea din Udine 15 mai 2003	72

Ceremonia de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa Înalt Preasfinției sale doctor Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului 20 noiembrie 2003	79
PARTEA A II-A	
EXISTENȚA CA PROIECT SPIRITUAL	
DIALOGURI ȘI EVOCĂRI	87
Dialoguri	89
Limba română în perspectivă romanică occidentală. Românistica în filologia Italiană. Interviu realizat cu profesorul universitar Giuseppe Piccillo de la Universitatea din Catania	89
Da la Hašek la Sașa Pană (partea întâi)	101
Da la Hašek la Sașa Pană (partea a doua)	105
Între școală și universitate (Lorenzo Renzi)	109
De la Vașcău la Montevideo (Marius Sala)	116
Românistica la München. Ileana Oancea în dialog cu Sanda Șora	123
Știința înseamnă comunicare, dar și comuniune intelectuală	131
Istoria este iluminare, nu automulțumire!	149
Despre lingvistică și limba română în perspectivă europeană. Cu profesorul universitar Liliane Tasmowski de Ryck, de la Universitatea din Anvers	155
Limba română în atenția romaniștilor la universitatea din Udine	162
Sub semnul tensiunii creatoare: Teresa Ferro	170
Graz: Capitala culturală a Europei anului 2003	180
Lingvistica actuală: o știință polivalentă, în dialog cu profesorul universitar Vincenzo Orioles de la Universitatea din Udine (partea întâi)	185
Cuvinte și termeni, interviu cu profesorul universitar Vincenzo Orioles, Universită Degli Studi, Udine (partea a doua)	191
Evocări	197

Gino LUPI, Romania Antica e Moderna. Ausgewählte Beiträge zur Geschichte und Kultur Rumäniens	197
Giuseppe Piccillo. In memoriam	202
„Ragusani” iluștri	205
Un Uomo universale: Eugen Coseriu	208
PARTEA A III-A	
NOOSFERĂ ȘI REMEMORARE	
ÎN CORESPONDENȚĂ ȘI JURNAL	215
Caragiale la Berlin în corespondență	217
Europeanul Caragiale	230
Fețele memoriei sau nostalgia timpului regăsit	236

LINGVISTICA ACTUALĂ: O ȘTIINȚĂ POLIVALENTĂ
ÎN DIALOG CU PROF. UNIV. VINCENZO ORIOLES
DE LA UNIVERSITATEA DIN UDINE
(Partea întâi)

„Orizont”, nr. 2 / 15 februarie 2004

Vincenzo Orioles este eminent „professore ordinario” al Departamentului Glotologie și Lingvistică al Facultății de Limbi și Literaturi Străine de la Università degli Studi din Udine, actualmente decan, predă în anul 2003/2004 cursul important și dificil **Fondamenti di Linguistica. Metodologia dell'analisi linguistica**. A fost între 1999-2000 președinte al Societății Italiene de Glotologie.

O activitate prodigioasă, stând sub semnul pasiunii pentru problemele limbajului și ale comunicării în spiritul cercetărilor contemporane, interesul pentru zonele cele mai incitante din această arie de investigație ne întâmpină atunci când încercăm să conturăm în linii mari, cel puțin, o personalitate puternică și creatoare, care marchează, alături de alți reprezentanți ai vieții academice, atmosfera atât de dinamică a Universității udineze.

S-a format ca lingvist la școala lui Roberto Gusmani. Ca domenii de cercetare, se ocupă de Interferența lingvistică și Plurilingvism, de politicile lingvistice și de limbile minoritare unde are contribuții foarte interesante într-o serie de aspecte cruciale vizând o arie largă: de la teoria lingvistică, plurilingvism și interferența lingvistică, până la limbile din Italia preromană. Conduce revista „Plurilinguismo, Contatti di lingue e di culture” și este codirector, printre altele, al publicației „Incontri Linguistici”.

În acest interviu am dorit să ilustrăm modul în care Profesorul Vincenzo Orioles concepe relația sa cu o știință polivalentă: lingvistica.

– *Cum s-a născut pasiunea dumneavoastră, domnule profesor Orioles, pentru lingvistică?*

– Mi-a fost transmisă de maestrul meu Roberto Gusmani, ale cărui lecții de glotologie la Universitatea din Messina le-am urmărit spre sfârșitul anilor șaiszeci. Am asimilat și mi-am însușit modelul, inspirat dintr-o echilibrată sinteză între metoda istorică și deschiderile spre lingvistica teoretică, de la acest profesor.

– *Ce evenimente ale biografiei dumneavoastră v-au marcat ca om și cercetător?*

– Alegerea de a mă stabili la Udine mi-a marcat profund existența și devenirea academică. Locul meu de origine, Sicilia, a devenit cu trecerea timpului o pură „categorie spirituală”, o referință interioară. Dar, cum se întâmplă adesea, „diaspora” s-a transformat în circumstanță favorabilă de a mă îmbogăți; departe de a fi o îngrădire, dubla identitate e creatoare a unei condiții de-a dreptul privilegiate, la încrucișarea unor lumi diverse și care nu sunt incompatibile. Noul context științific și academic – lucrez într-o Facultate de Limbi și Literaturi Străine – m-a influențat foarte mult pe mine care eram format în liniștitorul și tradiționalul mediu al unei Facultăți de Litere; fiind „constrâns” să înfrunt solicitări noi și diverse; am sfârșit prin a beneficia de această reconfigurare ce mi-a permis, dincolo de toate, să interceptez tematici, precum interlingvistica și plurilingvismul, pe care anevoie le-aș fi deprins, dacă mi-aș fi continuat întâiul parcurs formativ.

– *Care sunt, după opinia dumneavoastră, punctele „forte” ale cercetării lingvistice astăzi? Dar la Universitatea din Udine?*

– Cercetarea lingvistică parcurge o fază importantă de revizuire a „paradigmelor” sale. A spune azi lingvistică înseamnă, de fapt, a evoca un univers foarte bine articulat și diferențiat al domeniilor cunoașterii, dintre care le menționez pe cele trei care răspund mai bine „sensibilității” școlii italiene.

Mai întâi, există o solidă dimensiune „umanistică”, aceasta văzând limbajul ca pe corespondentul unei anume civilizații: examinată în mod prevalent în dimensiunea sa istorică, limba e percepută ca reflectarea verbală și formală a unei culturi, este cristalizarea în forme expresive a *geniului* unui popor, este semnul unei identități.

Există apoi un al doilea aspect, care face din idiomuri oglinda structurii sociale și a spațiului *antropic* al unei comunități. În această optică, limba devine aproape terenul de verificare a stratificării unei colectivități care își croiește spații, reguli și stiluri de comunicare, forme de interacțiune socială; așa cum societatea poate fi dezagregată în „grupuri”, la fel limba e alcătuită din dialecte, stiluri, jargoane, registre și alte variații.

O a treia abordare, la modă în urmă cu câțiva ani („când eram structuraliști”, spre a utiliza titlul unui captivant volum îngrijit de Gian Luigi Beccaria), interpretează fenomenul lingvistic ca pe o elegantă geometrie idealizată, făcută dintr-o canava invizibilă de relații, distincții, opoziții; este o abordare riguroasă ce descompune și recombune, disecă limbajul în unități de analiză (foneme, morfeme, fraze, texte), identificând recurențe ce se sustrag evidenței.

Cât despre caracteristicile ce identifică „grupul” din Udine, acestea însumează lecția marilor maeștri italieni (de la Ascoli la Terracini, de la Pisani la Devoto, de la Pagliaro la Tagliavini) și fructifică, în același timp, *humusul* favorabil, în care se regăsește: activitatea științifică a universității noastre pune în evidență vechea sfâșiere dintre abordarea sincronică și cea diacronică. Nu există două lingvistici, există două puncte de vedere diferite asupra unui fenomen.

– *De mulți ani conduceți Centrul Internațional de Plurilingvism. Vreți să ne vorbiți despre această importantă instituție?*

– Centrul Internațional de Plurilingvism e o „strucutră specială” a Universității din Udine, având ca scop cercetarea, documentarea și formarea în domeniul plurilingvismului. Fiind unica instituție de acest fel existentă în Italia, Centrul ocupă un loc al său și în panorama internațională și își propune următoarele:

- să adune documentația privitoare la situațiile de plurilingvism (înțeles în accepția sa cea mai largă, adică drept o simultană prezență a mai multor idiomuri sau varietăți lingvistice în repertoriul aceluiași individ sau al aceleiași comunități), la cele privitoare la fenomenele ce decurg de aici și la cercetările științifice pe aceste teme, pe care le pune la dispoziția oamenilor de știință italieni și străini;

• promovează cercetări științifice autonome referitoare la plurilingvism și colaborează cu instituții italiene și străine, având inițiative pe această temă;

• favorizează – și prin organizarea de seminarii și întâlniri – schimburile de informații și de experiențe între cercetători din domeniul plurilingvismului;

• face cunoscute, în cele mai potrivite modalități, rezultatele activităților proprii.

În a doua jumătate a secolului al XX-lea, și îndeosebi în ultimele trei decenii, cercetările privind plurilingvismul și limbile în contact au cunoscut o impulsie extraordinară, astfel că analiza acestor probleme pare să configureze o arie autonomă de interese, capabilă să coaguleze experiențe și competențe, până acum dispartate într-o mare varietate de discipline tradiționale.

Se culeg cu claritate efectele la distanță ale unei revoluții științifice care regândește focalizările și obiectivele de cercetare, acordând o necesară recunoaștere a eterogenității ordonate care traversează sistemele și spațiul convenit alterității, văzute ca factor constitutiv al fiecărui idiom. Plurilingvismul și interferența și-au putut dobândi un rol semnificativ în panorama studiilor lingvistice, întrucât sunt embleme ale unei lingvistice care respinge axioma categoricității, redescoperind centralitatea variației intrinseci a sistemelor lingvistice.

– *Ce presupune studierea plurilingvismului? Există o tradiție de acest fel în viața academică udineză?*

– În biografia celor mai renumiți specialiști în plurilingvism există aproape întotdeauna un dat biografic decisiv legat adesea de ambianța în care s-au format (mă gândesc la orașul Gorizia, pentru Ascoli, la fundalul „mitteleuropean”, pentru Schuchardt, la matricea norvegiană, pentru Haugen etc.). Nu trebuie să fim surprinși, prin urmare, dacă o accentuată vocație științifică în domeniul plurilingvismului s-a ivit într-o regiune precum Friuli-Venezia Giulia, așezată la intersecția lumii romanice, germanice și slave, așadar situată într-o poziție strategică din punct de vedere cultural, ca ferment al acestor interese științifice. Datele arătate, cărora li s-a alioit impulsul

decisiv exercitat de Roberto Gusmani, ne fac să înțelegem de ce, încă din primii ani de activitate ai Facultății de Limbi și Literaturi Străine de la Udine, s-a arătat o atenție specială situațiilor de plurilingvism și interferențelor lingvistice, atât prin cursurile ținute, cât și prin tezele de licență, manifestările științifice de rezonanță națională și internațională. Tocmai în cadrul unui simpozion privind plurilingvismul în regiunile din zona Alpi-Adria, în septembrie 1985, sprijinit de Consorțiul pentru constituirea și dezvoltarea studiilor universitare la Udine, existent atunci, participanții au exprimat în moțiunea finală auspiciile sub care poate prinde viață, imediat, un centru având ca scop promovarea studiilor de acest fel. De aici, până la constituirea Centrului a fost un pas mic: grație acțiunii sinergice a unor instituții, intelectuali și cadre didactice, Centrul a văzut lumina zilei prin intrarea în vigoare a Legii nr. 19/1991, referitoare la zonele de graniță. A început să funcționeze la 1 ianuarie 1993. Primul său director a fost Roberto Gusmani.

– *Care au fost experiențele intelectuale și lecturile care au influențat cel mai mult personalitatea dumneavoastră?*

– Am căutat mereu să mă apropiez de faptul lingvistic integrându-l în condițiile istorice și istoriografice pe care le implică acesta. În ceea ce privește cadrul teoretic și sensibilitatea interlingvistică, îi sunt îndatorat maestrului meu Roberto Gusmani, aș vrea, însă, a-i cita și pe Manlio Cortelazzo și Paolo Zolli. Am urmărit cu simpatie procesul de creație al **Dicționarului etimologic al limbii italiene** (1979-1988), datorat lor, una din ultimele opere lexicografice așa-zis „artizanale”, din care am desprins importanța verificărilor textuale și a ancorării în tabloul cronologic. Aici trebuie să spun că procedul de lucru al celor doi specialiști – sobru și esențial – m-a îndemnat la o excavare documentară mai insistentă, la o incursiune în domenii din afara lingvisticii (istoria, instituțiile, gândirea și practicarea politicii, sportul), cu intenția de a corobora și a valida faptul lingvistic. Așa s-a născut „plăcerea” de a schița istoria cuvintelor, istorie ce nu mai este rectilinie, de a reconstitui „gestația lentă și obscură, opera timpului și a întrebuițării” (cum se exprimă Ivano Paccagnella cu privire la

cercetările lingvistice ale lui Gianfranco Folena). Alte experiențe însemnate au fost **Istoria lingvistică a Italiei unite** de Tullio de Mauro, care mi-a întredeschis perspectivele analizei sensibile a factorului social. **Lexicul instituțional al limbilor indoeuropene** de E. Benveniste și, riscând să par convențional, **Cursul de lingvistică generală** de Ferdinand de Saussure, văzut și ca model de sinteză armonioasă între didactică și cercetare (fără aportul elevilor săi, cu greu ar fi suscitată o atât de mare rezonanță opera învățatului genevez).

În ultima fază a studiilor mele, prevalează dimensiunea istoriografică și metalingvistică: de la *cuvinte* am trecut, spre a folosi o distincție leopardiană, la așa-numiții *termeni*, adică la tehnicisme ale lingvisticii, ce nu pot fi cu certitudine considerate simple dispozitive nomenclatoare – a explora matricile terminologice din care se nutrește practica științifică a lingviștilor înseamnă a fi convinși că formularea principiilor teoretice și geneza respectivelor construcții frazeologice se află în conexiune cauzală, adică sunt două fețe ale aceleiași medalii.

– *Știm că aveți excelente raporturi cu studenții. Ce ne puteți spune despre aceasta? Cum abordează ei problemele complexe ale lingvisticii actuale?*

– Ajuns în universitate, în cele mai multe cazuri, fără un minimal bagaj de cunoștințe preliminare, studentul se confruntă cu materia **Bazele Lingvisticii** (aceasta e denumirea pe care am ales-o pentru primul an) și este expus unui adevărat șoc, dar care, în timp, se dovedește salutar, totuși. Lingvistica îl ajută să-și consolideze bagajul de cunoștințe, să depășească dimensiunea empirică și factuală a învățării limbilor țintă, oferindu-i instrumentele de interpretare utile, pe de o parte, reconstruirii procesului istoric de formare a diverselor tradiții lingvistice și, pe de altă parte, stăpânirii mecanismelor de funcționare a limbii.

CUVINTE ȘI TERMENI
INTERVIU CU PROFESORUL UNIVERSITAR VINCENZO
ORIOLES, UNIVERSITÀ DEGLI STUDI, UDINE
(Partea a II-a)

„Orizont” nr. 4 / 19 aprilie 2004

– *Domnule Profesor, sunteți o personalitate științifică foarte cunoscută și un profesor universitar de vocație. V-aș întreba acum: ce credeți despre evoluția lingvisticii și despre noile interese pentru ceea ce este extralingvistic ? Acest raport reprezintă o problemă crucială a lingvisticii actuale.*

– În ultimii ani asistăm la o proliferare a modelelor de analiză printre care nu este ușor să te orientezi. Pe de o parte, nu se poate face abstracție de direcții ca cea profesată de Noam Chomsky, care ajunge să recunoască în facultatea limbajului o componentă centrală a patrimoniului genetic al speciei umane, pe de altă parte, nu trebuie să uităm implicațiile legate de așa zisa „*industria della lingua*”. A se „laurea” în lingvistică reprezintă o ocazie ideală pentru formarea de viitori lexicografi și pentru realizarea unei baze solide pentru noile profesii care se grefează pe informatica umanistică: de la lingviști „compuționaliști”, la specialiști în tratamentul automat al limbajului și la crearea de bănci de date. Între acestea există o gamă largă de experiențe și abordări care sunt legate de valențele sociosimbolice ale limbajului și de importanța crescândă pe care și-o asumă componenta lingvistică a proceselor identitare, inseparabile de o caracterizare a limbilor în termeni de *status* și de prestigiu.

Limbi naționale și de cultură, limbi de amplă comunicare și limbi locale își dezvoltă funcțiile și domeniile după dinamici în continuă evoluție.

– *Știi că Universitatea din Udine se pregătea să confere titlul*

de Doctor Honoris Causa marelui savant român Eugen Coseriu. Dar, între timp, Coseriu a murit... Sunteți coordonatorul unui volum, ce va apărea la Udine, în memoria lui Coseriu¹. Care este contribuția lui Coseriu la dezvoltarea lingvisticii ?

– Deși Eugen Coseriu nu a fost maestrul meu direct, personalitatea sa științifică reprezintă pentru mine un element de referință de neocolit, atât prin contribuția sa teoretică atât de importantă, cât și prin complexitatea sa ca savant și ca om.

Comunitatea lingviștilor poate și trebuie să privească spre Coseriu ca la un model pentru o serie de motive speciale. Înainte de toate, pentru bogăția intereselor sale. Astfel, cu greu putem accepta că există un câmp de cercetare astăzi care să nu fi fost explorat de el. În particular, trebuie apreciat pentru a fi știut să refacă unitatea lingvisticii printr-o rafinată revizuire a câtorva dicotomii „saussuriene” (sau mai bine spus a vulgatei saussuriene), dicotomii care riscau să ducă la fragmentare și la „exasperări”. Mă gândesc la depășirea antinomiei dintre *sincronie/ diacronie* (distincția nu aparține planului obiectului, ci planului cercetării, precizează Coseriu). De asemenea, la cea dintre *langue/ parole* care, în optica lui Coseriu, nu putea reflecta realitatea complexă a limbajului. Era nevoie de un construct suplimentar, cu mare putere explicativă, ca acela de *normă*. Și încă trebuie să adaug punctul de vedere al celui care analizează plurilingvismul. Astfel trebuie să subliniez categorizarea variabilității interne a sistemelor în funcție de parametri ca: *diatopia, diastratia și diafasia*, și postularea conexasă a polarității terminologice *arhitectură vs. structură, limbă istorică vs. limbă funcțională*. Aceste concepte constituie achiziții de acum permanente care permit de a scoate cercetarea din matricea sincronă și descriptivă, conducând-o spre reflecții atente la uzul lingvistic.

– Aveți amintiri personale despre marele lingvist român ? Care a fost raportul lui Coseriu cu lingviștii italieni și cu Universitatea din Udine?

– Lingviștii italieni au stabilit un raport special cu Coseriu, atât pentru legătura sa personală cu Italia (se va vorbi despre asta în

Culegerea de Studii în memoria lui, care se va publica iminent, prin grija Centrului), cât și datorită faptului că au recunoscut în el savantul care a știut să ducă spre o sinteză unitară o serie de exigențe științifice care, dacă pot să-mi permit un gând propriu, să reprezinte o viziune europeană a lingvisticii, departe de abstracțiuni și sensibilă la „primatul istoriei”. În particular, de pe versantul udinez, am avut posibilitatea de a stabili un raport special cu Eugen Coseriu, ajuns la faza matură a gândirii sale, cu ocazia prețioasei colaborări cu Centrul Internațional de Plurilingvism al Universității din Udine (CIP), unde a fost neîntrerupt între 1994-1996 membru al Comitetului Științific. Seriozitatea implicării sale a impresionat: pentru fiecare dintre proiectele de cercetare conduse în cadrul Centrului Coseriu știa să furnizeze un imbold, propuneri de aprofundare și sugestii, întotdeauna pertinente, astfel încât periodicele sale contacte cu grupele de cercetare de la Udine reprezentau o ocazie de îmbogățire culturală. Și după încheierea mandatului său, Coseriu continuă să întrețină un raport organic cu Centrul: în ajunul dispariției sale își exprimase intenția de a participa în calitate de colaborator științific „onorario”.

– Ce credeți despre colocviul „Romania e România. Limba și cultura română în fața Occidentului”, care s-a ținut la Udine acum doi ani?

– În afară de rapiditatea cu care au apărut actele Congresului², grație strădaniei colegei și prietenei Teresa Ferro, vreau să remarc faptul că evenimente științifice de acest fel permit de a recupera centralitatea lingvisticii românești.

– Doamnă Profesor, ați atins o problemă de mare importanță. Rețin astfel cum o personalitate exponențială, așa cum a fost cea a lui Eugen Coseriu, aparținând deopotrivă culturii europene, sau mai exact universale, dar și culturii românești, face ca ceea ce părea marginal, este vorba de lingvistica română, grație capacității spiritului de a transcede limitele, să ajungă într-un centru iradiant, cu adevărat inovator.

Sunteți un spirit neliniștit. Mereu în căutarea marilor probleme, imaginând soluții la semnele de întrebare din știința limbii, vizând în

fond umanitatea omului. O efervescentă contaminantă. Care sunt proiectele Dumneavoastră pentru viitor?

– În ceea ce privește activitatea științifică, plurilingvismul și interferențele lingvistice rămân în centrul atenției mele pentru relevanța lor teoretică și pentru că este vorba de linii de cercetare care sunt în consonanță cu sensibilitățile culturale de astăzi, atente la relațiile dintre limbi și culturi diverse și la contaminările lor reciproce. La aceasta se adaugă un puternic interes istoriografic și metalingvistic, prin care îmi place să mă îndrept spre cercetarea aplicată la situații concrete, istoric determinate, în conexiune cu o reflecție metodologică atentă la definiția modelelor de analiză, a cadrelor teoretice și a reflexelor terminologice. Sub acest aspect îmi propun de a promova o serie ulterioară a studiilor mele și a celor aparținând grupului de cercetare coordonat de mine în sensul lucrărilor **Dal paradigma alla parola** (2001) și **Idee e parole** (2002).

Pe de altă parte, îmi dau seama că profesorul universitar trebuie să știe să unească cercetarea și didactica de calitate: simt deci necesitatea de a da în Facultatea mea o mărturie importantă de implicare într-un moment dificil și controversat pentru Universitatea italiană, care trăiește o epocă de mari transformări și trebuie să știe să-și consolideze rolul său de centru de elaborare critică a cunoașterii.

– *Care este rolul lingvisticii într-o facultatea umanistică astăzi într-un moment de mare schimbare a parcursului universitar?*

– Printre specializările anului academic 2003-2004 la Universitatea din Udine se include *Lingvistica*, prezentă și la alte universități italiene, în special la Facultățile de Limbi și Literaturi străine sau de Litere și Filosofie.

Este vorba de un parcurs de studii noi și originale, coordonat de studiosi italieni în științele limbajului începând cu 1991 (Congresul de la Pavia, de sub auspiciile Societății Italiene de Glotologie) când au apărut primele proiecte, încă veleitare și utopice. Chiar dacă între timp lingvistica și-a dilatat extraordinar „statutul”, trebuie să știm să împăcăm inovația și tradiția: inovația legată de aplicații mai avansate (forme de tratament automat al limbajului; analize ale vorbirii;

lingvistica computațională, construcția băncilor de date; noi competențe legate de așa-zisa industrie a limbii, a învățământului la distanță etc.); tradiția se preocupă de a crea spații de o riguroasă abordare sincronică și diacronică ce urmează să facă din lingvistică o disciplină autonomă și conștientă de natura propriului ei obiect, ca și de inserția ei într-o amplă rețea de raporturi interdisciplinare.

– *Domnule Profesor, ca Director al unui organism atât de important cum este CIP (Centrul Internațional de Plurilingvism), cum vedeți poziția și predarea românei într-o universitate deschisă spre estul Europei?*

– Din unghiul studiosului care meditează asiduu asupra plurilingvismului, dar și pentru lingvist în genere și de asemenea pentru omul de cultură, româna propune sugestii extraordinare. În ea se strânge înainte de toate paradigma complexității; nu întâmplător această limbă este reprezentanta a ceea ce Rosetti definea ca *uniune lingvistică balcanică* (noi în italiană ne place să spunem „*lega linguistica*”, de când Pisani a tradus expresia *Sprachbund*); este aceasta o condiție care depășește granițele apartenenței naționale și care repune în discuție conceptul însuși de înrudire genealogică. Într-adevăr, româna, traversată de interferențe multiple și complexe, constituie un câmp excepțional de studiu pentru interlingvistică.

– *Ca limbă romanică, româna are caracteristici ce țin de funciara ei romanitate, dar este, în același timp, o limbă, cum s-a spus, „ospitalieră”, ceea ce înseamnă oglindirea în evoluția ei a unei istorii complexe și ceea ce face din ea un idiom atât de interesant, din atâtea puncte de vedere.*

– În afară de acest punct de vedere „tehnic”, astăzi există o puternică motivație în favoarea unei autentice „Ostpolitik” culturale care ne duce la extinderea interesului către estul european cu care simțim tot mai mult nevoia unei sincronizări; trebuie să transmitem tinerilor această curiozitate culturală și lingvistică și deci și îndemnul de a-și îmbogăți competențele lingvistice, astfel încât să poată să abordeze în una sau mai multe limbi vehiculare de difuziune internațională o limbă purtătoare de valori culturale, cum este româna.

Nu prea îndepărtata intrare a României în casa comună europeană va face ca distincția Occident/Orient să se atenueze tot mai mult reducându-se numai la o caracterizare culturală: *diversitate în unitate*. Acesta este principiul în direcția căruia trebuie să acționăm în mod convergent.

Note

¹ Între timp acest volum a apărut în nr. 10 (2003) ca supliment la revista „Plurilinguismo, Contatti di lingue e culture”, **Studi in memoria di Eugenio Coseriu**, a cura di Vincenzo Orioles.

² Cf. volumul **Romania e România. Lingua e cultura romena di fronte all' Occidente** a cura di Teresa Ferro, Udine, 2003